

Rapport 2012:212

Antikvarisk medverkan

Takomläggning på Hällestad kyrka

Hällestad kyrka
Hällestad socken
Finspångs kommun
Östergötlands län

Anita Löfgren Ek



ÖSTERGÖTLANDS MUSEUM

AVDELNINGEN FÖR ARKEOLOGI OCH BYGGNADSVÅRD

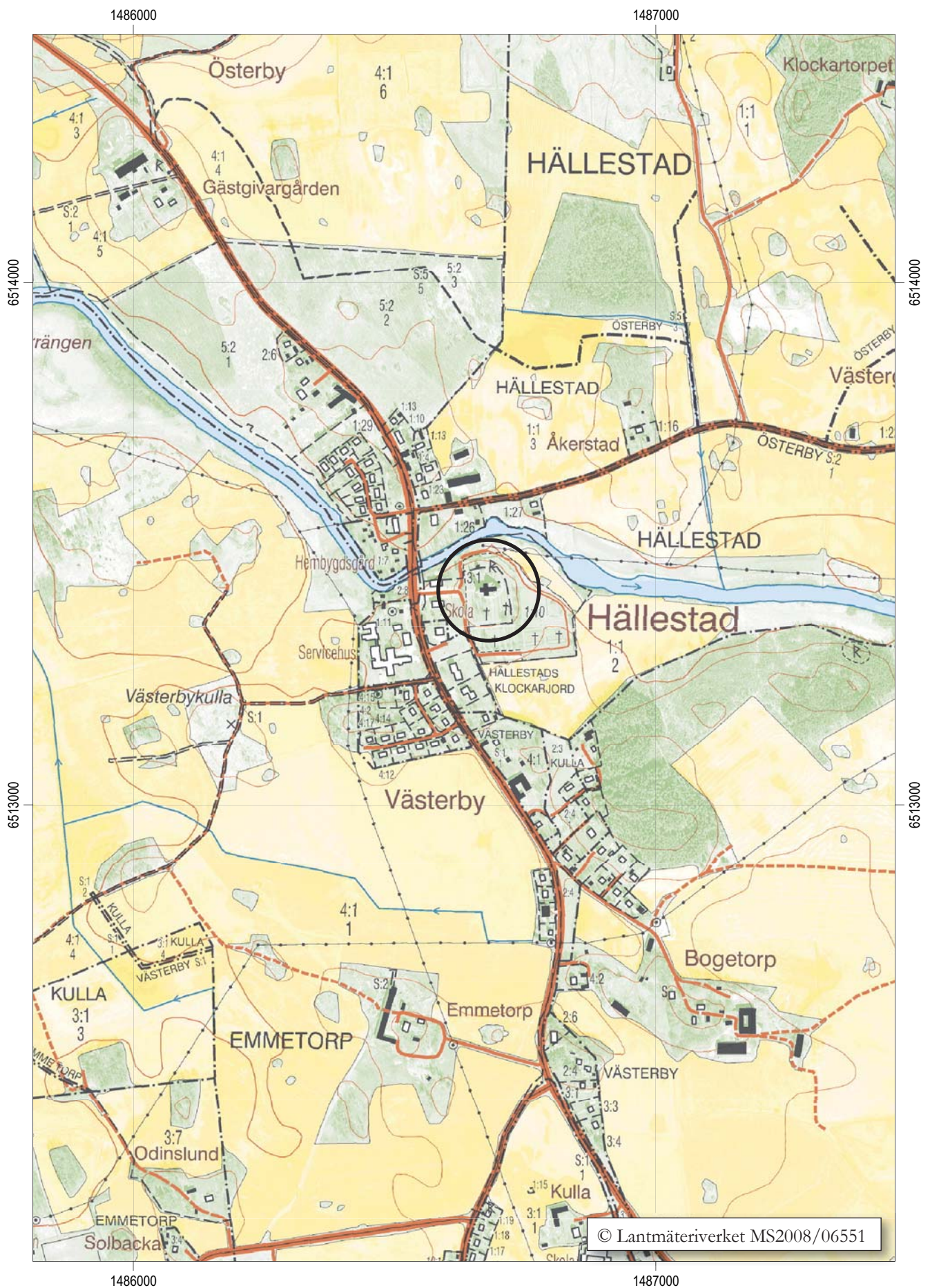
Takomläggning på Hällestad kyrka

Innehåll

Bakgrund	4
Basfakta om objektet	4
Beskrivning och historik	4
Tidigare kända renoveringsarbeten	4
Kulturhistorisk bedömning	4
BASFakta om projektet.	5
Fastighetsägare/Beställare	5
Bidrag	5
Tillstånd från länsstyrelsen	5
Östergötlands museums yttrande	5
Tidsperiod	6
Problembild / Skadebild	6
Målsättning med projektet.	6
Arbetsbeskrivning	6
Resultat	6
Genomförda arbeten	6
Uppföljning.	6
Byggnadshistoriska iakttagelser eller erfarenheter gjorda under arbetet	6
Godkännande/slutbesiktning	6
Medverkande i projektet.	9
Entreprenörer.	9
Antikvarisk medverkan	9
Övrigt.	9
Antikvariska kontroller / besiktningar.	9
Fotodokumentation	9
Källor	9
Övrigt	9
Tekniska uppgifter.	10

Omslagsbild: Hällestad kyrka sedd från söder.





Figur 2. Utdrag ur digitala Fastighetskartan, blad 095 27, med Hällestad kyrka markerad. Skala 1:10 000.

Bakgrund

Basfakta om objektet

Beskrivning och historik

Den äldsta kända kyrkan i Hällestad totalförstördes vid en brand 1893. En ny kyrka uppfördes strax söder om den medeltida kyrkplatsen. Den invigdes 1895 och uppfördes efter ritningar av arkitekt Gustaf Petterson. Kyrkan byggdes i rött maskinslaget tegel med en korsformig plan med flersidigt korutsprång i öster, sakristia i norr samt torn i väster. Taket var ursprungligen belagt med skiffer, men är sedan 1952 koppartäckt. Tornspiran täcktes redan ursprungligen med kopparplåt. Även strävpelarna och solbänkarna är täckta av kopparplåt. Fönsteröppningarna är spetsbågiga med ursprungliga gjutjärnsbågar med delvis färgat glas. Huvudingången är via tornet i väster, men ingångar finns också i den södra och norra korsarmen.

Tidigare kända renoveringsarbeten

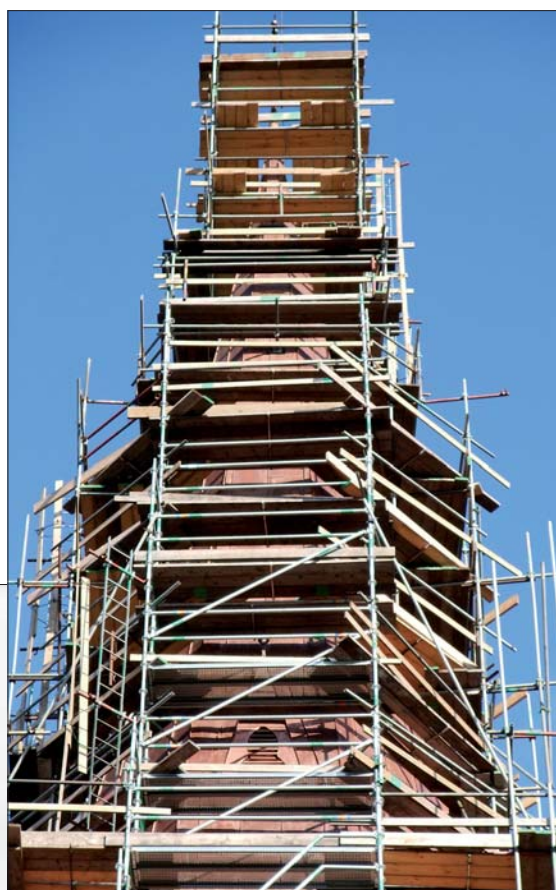
Årets takarbete är en fortsättning på tidigare arbeten genomförda år 2005, då den västra delen av långhusets södra takfall och den västra sidans takfall på södra korsarmen täcktes om med ny kopparplåt. År 2008 lades ny kopparplåt på tornspiran.

Kulturhistorisk bedömning

Kyrkans sedan byggnadstiden föga förändrade exteriör är en god representant för de stora kyrkobyggnader som uppfördes under 1800-talet bl a till följd av befolkningsökningen. Hällestads kyrka uppfördes i nygotik och utgör ett gott exempel på tidens medeltidsromantiska arkitekturuppfattning.



Ett foto från 1939 visar kyrkan med skiffertäckt tak. Man ser också den ljusa kalkstenen, som bl a täcker strävpelarna (ÖM:s arkiv).



Tornspiran täcktes om med ny kopparplåt 2008.



Hällestad kyrka har många nygotiska detaljer, t ex rosettfönster.

Kyrkans exteriör är i stort bevarad intakt sedan uppförandet med bl a bevarade originalfönster och portar.

Kyrkan och kyrkogården är skyddade enligt Lagen om kulturminnen 4 kap.

Hällestad kyrkomiljö, K39, är utvärderad som kulturhistorisk värdefull miljö i kulturminnesprogrammet för Östergötland, utgivet av länsstyrelsen i Östergötlands län 1983.

Basfakta om projektet

Fastighetsägare/Beställare

Hällestads församling, Örebrovägen 240, 610 12 Hällestad.

Bidrag

Stiftsstyrelsen i Linköpings Stift har i beslut dnr S 2009-0065-103 projekt-ID 31 368, daterat 2010-09-14, beviljat kyrkoantikvarisk ersättning för år 2011.

Tillstånd från länsstyrelsen

Länsstyrelsen Östergötland har i beslut dnr 433-29713-09, daterat 2011-11-28, lämnat tillstånd enligt kulturminneslagen till rubricerat arbete.

Östergötlands museums yttrande

Museet har inte yttrat sig skriftligt i ärendet, men har tidigare skrivit intyg på antikvariskt godkännande för renovering av tak och omläggning av kopparplåten på tornspiran (2006-03-28 dnr 658/01 respektive 2008-10-27 dnr 68/07).

Tidsperiod

Arbetena genomfördes under perioden maj-september 2012.

Problembild / Skadebild

Det har under flera år funnits problem med vattenläckage ner i kyrkorummet. Med anledning av detta påbörjades ett arbete med byte av takets koppartäckning år 2005. Årets arbete är en fortsättning på detta arbete.

Målsättning med projektet

Att kyrkan ska få ett tätt yttertak. Utseendemässigt eftersträvas samma utseende på skivtäckning och detaljer som befintligt.

Arbetsbeskrivning

Förslag, daterat Västervik 25 oktober 2009, samt Administrativa föreskrifter och byggnadsbeskrivning, daterat Västervik 27 maj 2011. Samtliga handlingar är upprättade av ATRIO arkitekter Västervik AB.

Resultat

Genomförda arbeten

Den gamla kopparplåten revs av. Taksvallet jämnades till där det behövdes och uppstickande spikar slogs ner, men endast ca 5 kvm har behövt bytas. Taket har sedan täckts med ny takpapp, Icopal YEP 2500, elastoflex.

Nylagd kopparplåt är 0,7 mm tjock och lagd med dubbelfals och förskjutna hakfalsar. Skivmåtten är detsamma som tidigare. I rännalarna har inte ståndfalsarna vikts ner, detta för att plåten ska kunna vara mer flexibel vid rörelserna mellan långhus, kor och korsarmar. Av delvis samma orsak har taknocken i övergången mellan långhuset och koret förstärkts med en blyplåt.

Kopparplåten har även bytts över fialer och takfoten. Dessa detaljer är ursprungligen gjorda i kalksten, men har senare täckts över med kopparplåt. Enligt en odaterad kopia i Östergötlands museums topografiska arkiv, menade man att kalkstenen var för porös, och troligen bidrog till kyrkans fuktproblem.

Längst i öster på kortaket finns en skorsten, som inte längre används. På skorstenens västra sida fanns tidigare en stege, som nu har tagits bort. Dessutom har skorstenens västra sida klätts om med ny plåt.

Det diskuterades även tilläggsisolering över koret och sakristian, men en besiktning av utrymmet visade inte på något behov av detta.

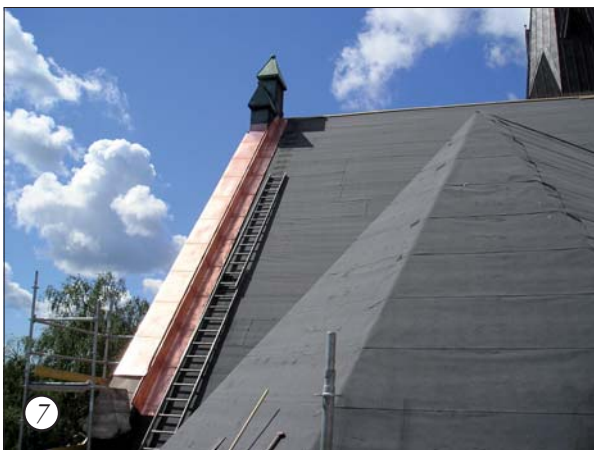
Uppföljning

Byggnadshistoriska iakttagelser eller erfarenheter gjorda under arbetet

De ursprungliga kalkstensdetaljerna finns kvar under kopparplåtarna och kunde nu dokumenteras.

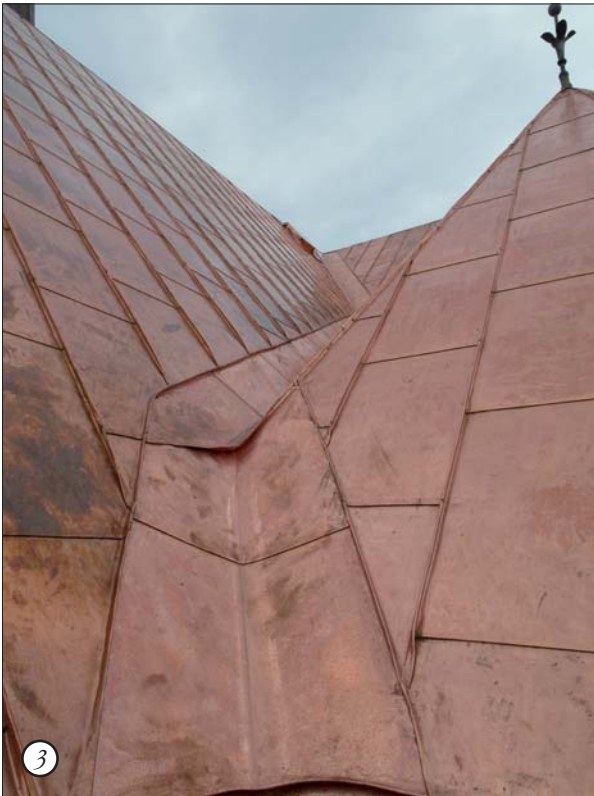
Godkännande/slutbesiktning

Östergötlands museum kan efter slutbesiktning godkänna arbetet ur antikvarisk synpunkt. Museet har deltagit vid byggmöten.



1. Delar av den äldre takbeläggnigen.
2. Den äldre fotrännan.
3. Skada i taksvallet, där brädorna vilar direkt på tegel.
4. Taksvallet.
5. Arbetsbild.
6. Arbetsbild.
7. Omtäckningen har påbörjats.

Bild 3-7: Mattias Månsson.



1. Den nya pappan är lagd.

2. Nylagd koppjarplåt.

3. Nylagd rännålar.

4. Arkitekt Lennart Arfwidsson vid slutbesiktningen.

5. Olika detaljer var ursprungligen av kalksten. Dessa täcktes senare över med koppjarplåt. Foto Mattias Månsson.

6. Takfoten av kalksten var ursprungligen synlig.



Den nya fotrännan är lagd runt en kärna av trä.



F d skorsten.

Medverkande i projektet

Entreprenörer

Generalentreprenör var Björkfors Plåt AB, Björkfors och konsulter var arkitekt Lennart Arfwidsson och byggnadsingenjör Ann-Mari Dahlin, ATRIO arkitekter Västervik AB.

Antikvarisk medverkan

Antikvarisk medverkan genom byggnadsantikvarie Anita Löfgren Ek, Östergötlands museum.

Övrigt

Antikvariska kontroller / besiktningar

2012-05-03, 2012-06-05 och 2012-09-18

Fotodokumentation

Digitala foton förvaras på Östergötlands museum.

Källor

Östergötlands länsmuseum. Kulturhistorisk inventering av kyrkobyggnader och kyrkomiljöer i Linköpings stift 2005. Hällestads kyrka.

Östergötlands museums topografiska arkiv.

En gammal Plåtslagare berättar om 60 år på plåttak. Utdrag medtaget i byggmötesprotokoll nr 2, 2012-06-05.

Övrigt

Till ärendet hör ovan nämnda arbetsbeskrivning, byggmötesprotokoll och utlåtande över slutbesiktning.



Det nylagda taket vid slutbesiktningen.

Tekniska uppgifter

Lokal	Hällestad kyrka
Socken	Hällestad
Kommun	Finspång
Län och landskap	Östergötland
Ekonomiska kartans blad	095 27 (9F 2h Hällestad)
Typ av uppdrag	Antikvarisk medverkan
ÖM dnr	265/11
ÖM projektnummer	510612
Uppdragsgivare	Hällestads församling
Bidrag	Kyrkoantikvarisk ersättning
Byggnadsantikvarie	Anita Löfgren Ek
Foto	Östergötlands museum, där ej annat anges
Fältarbets tid	Maj - september 2012
Grafisk form	Lasse Norr
Ev dokumentationsmaterial förvaras på Östergötlands museum.	
Ur allmänt kartmaterial	© Lantmäteriverket MS2008/06551
Rapportnr	2012:212 © Östergötlands museum

